

razvoj vašeg djeteta

Kako otkriti i potaknuti
djetetove potencijale

dr. Miriam Stoppard

PROFIL

DORLING KINDERSLEY
LONDON, NEW YORK, SYDNEY, DELHI, PARIS,
MUNICH i JOHANNESBURG

Prvi put objavljeno u Velikoj Britaniji 1991.
Dorling Kindersley Limited, 80 Strand,
London WC2R 0RL
A Penguin Company

Izdavač: Profil International d.o.o., Kaptol 25, Zagreb
Za izdavača: Daniel Žderić
Glavni urednik: Drago Glamuzina
Urednica: Iva Karabaić
Prijevod: Lovorka Kozole
Lektura: Ankica Tomić
Grafičko oblikovanje:
Želimir Marjanović

Naslov izvornika: Teach Your Child
Copyright © 1991, 2001 Dorling Kindersley Limited,
London
Text copyright © 1991, 2001 Miriam Stoppard
www.dk.com

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ove knjige ne može
biti objavljen ili pretisnut bez prethodne suglasnosti
nakladnika i vlasnika autorskih prava.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 159.922.7(035)
37.015.3-053.3/.4(035)

STOPPARD, Miriam
Razvoj vašeg djeteta : kako otkriti i
potaknuti djetetove potencijale / Miriam
Stoppard : <prijevod Lovorka Kozole>. -
Zagreb : Profil international, 2004.

Prijevod djela: Teach your child.

ISBN 953-200-920-5

I. Dječja psihologija -- Priručnik
II. Djeca predškolske dobi -- Psihofizički razvoj
III. Roditelji i djeca -- Odgojni
priručnik

440607023

ISBN 953-200-920-5

Tisak: Neografia, Martin, Slovačka 2004.

SADRŽAJ

7 Uvod

RODITELJ KAO UČITELJ

- 8 Vještine koje potiču učenje
- 12 Odgoj susretljivog djeteta
- 13 Pozitivno korištenje discipline
- 16 Uspješna komunikacija s djetetom

NORMALAN RAZVOJ

- 20 Razumijevanje faza razvoja
- 21 Tablice razvoja
- 22 Mentalni razvoj
- 30 Motorika
- 40 Manipulacija predmetima
- 49 Društvenost
- 54 Kontrola nad mjehurom
- 59 Kontrola nad crijevima
- 62 Osobnost
- 65 Govor

ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA RAZVOJ

- 72 Zdravlje
- 73 Sreća
- 74 Roditeljski stavovi
- 76 Djetetov položaj
u obitelji
- 78 Spol
- 80 Osobnost
- 81 Suosjećanje
- 83 Neprilagođenost
- 84 Ranjivost
- 85 Sigurnost u odnosu
- 87 Stres
- 89 Razvod i rastava
roditelja

JEDNOSTAVNI TESTOVI

- 92 Uvod
- 94 Razvoj jednostavnih testova
- 97 Testiranje okusa
- 98 Testiranje sluha
- 101 Testiranje verbalnih vještina
- 104 Testiranje inteligencije
- 108 Testiranje zapažanja
- 114 Testiranje percepcije
- 118 Testiranje vida

ORUĐE ZA UČENJE

- 124 Stimulativna okolina
- 125 Izbor igraćaka
- 128 Predmeti u kućanstvu kao
igračke
- 130 Zabava kod kuće
- 134 Računalo
- 134 Televizija i video
- 135 Knjige i čitanje
- 137 Aktivnosti koje
vode roditelji

Igračke

- 142 do 6 mjeseci
- 144 6–12 mjeseci
- 146 12–18 mjeseci
- 148 18 mjeseci–2 godine
- 150 2–3¹/₂ godine
- 152 3¹/₂–5 godina
- 154 5–7 godina

POSEBNO DIJETE

- 158 Nadareno dijete
- 164 Dijete koje postiže
slabe rezultate
- 166 Autistično dijete
- 167 Dijete koje muca
- 168 Dijete s poteškoćama
u učenju
- 170 Dijete oštećenog sluha
- 170 Dijete oštećenog vida
- 173 Dijete s tjelesnom manom

VAŠE DIJETE I ŠKOLA

- 176 Izbor vrtića
- 177 Osnovna škola
- 181 Razumijevanje
djetetova svijeta
- 183 Promjene odnosa
između vas i vašeg djeteta

- 187 Indeks
- 192 Zahvale

uvod

Oduševljena sam interesom za izdavanje ove knjige koja je za mene uvijek imala posebno značenje.

Napisala sam je, kao prvo, nakon što sam, baveći se razvojem beba i djece, shvatila da roditelji često očekuju od djeteta više nego što ono može postići. Zato smatram da je jedan od zadataka ove knjige pokušati smanjiti očekivanja roditelja.

No tada sam, u sklopu istog istraživanja, shvatila da u razvoju djeteta možemo uočiti korake tijekom relativno kratkog razdoblja svladavanja određene vještine.

Palo mi je na um da, ako su roditelji svjesni i spremni za pojavu vještina, mogu razviti igre za svoju bebu koje će potaknuti prirodni razvoj baš u trenutku kada je to njihovom djetetu najlakše.

U svim područjima djetetova razvoja – fizičkog, intelektualnog, emocionalnog, društvenog – činilo mi se da takvo roditeljsko vodstvo može biti odličan dobitak, i za bebe i za roditelje.

Koristi koje od toga imaju djeca očite su – ona dobivaju priliku iskoristiti svoj potencijal, a to je nešto što svaki roditelj želi.

Koristi za roditelje jednako su očite – oni će dobiti priliku biti djetetovi učitelji, a to je potrebno svakom djetetu.

Ova je knjiga rezultat tih spoznaja.

RODITELJ KAO UČITELJ

Kao roditelj, u životu svog djeteta igrate mnoge uloge. Jedna od najvažnijih jest stvoriti poticajnu i toplu okolinu za dijete. Druga je nadgledati njegov ili njezin zdrav razvoj. Kod djeteta treba poticati pozitivnu sliku o samome sebi, premda ne znamo ni jedan pojedinačni čimbenik koji je apsolutno presudan u tome. No, znamo da su bezuvjetno prihvaćanje, briga, simpatija i poštovanje, održavanje uravnoteženog odnosa s vama te poticanje slobode i neovisnosti s jasno određenim granicama zasigurno najbolje osnove na kojima se to može izgraditi.

Danas znamo da dijete počinje upijati informacije od trenutka rođenja, a upravo od roditelja dobiva najviše informacija. Roditelji su zato potpuno odgovorni za najranija iskustva svog djeteta i njihova je uloga kao učitelja velika.

VJEŠTINE KOJE POTIČU UČENJE

Roditelj je, između ostalog, odgovoran za poticanje djetetove mašte, usađivanje discipline i društvenih vještina. Zato je važno da roditelji koriste vještine koje će im pomoći da svoj posao obave što bolje.

Postavite odgovarajuće ciljeve

Čuvajte se postavljanja ciljeva koji su loše određeni ili stalno nadilaze sposobnosti vašeg djeteta. Nikada nemojte tražiti savršenstvo jer će to izazvati frustracije i kod djeteta i kod

vas, i na kraju ćete imati nesretno, demoralizirano dijete koje jednostavno ne može pravilno rasti i razvijati se. Nikada ne upadajte u zamku prevelikih očekivanja, nego budite svjesni malih koraka i uspjeha koje dijete svakodnevno postiže. Nemojte se usredotočiti na nedostatke; umjesto toga primijetite i pohvalite svaki pozitivan napredak.

Pretjerano ugađanje jednako je loše za dijete. Vaši motivi, bez sumnje, proizlaze iz dobrih namjera, ali ugađanje razmaženom

djetetu i potreba za pretjeranom zaštitom mogu stvoriti ovisno dijete, koje se osjeća bespomoćno, i možda dovesti do toga da ono preuzme ulogu žrtve, što će mu život učiniti vrlo teškim.

Uvijek se pridružite

Roditelj kao učitelj zaista ima zadatak ČINITI NEKE STVARI. U stvari, mora učiniti mnogo više nego što mu možda odgovara. Vaše dijete uči kroz primjere i oponašanjem dok ne napuni osam godina, a jedan od najboljih načina da djetetu pokažete dobar primjer jest ustati i učiniti nešto pred djetetom ili zajedno s njim. To znači da se ne oslanjate samo na davanje zapovijedi ili uputa. Primjerice, umjesto ispravljanja uz riječi „Ne jedi prstima”, uzmite svoju žlicu i vrlo naglašeno sami izvedite pokret izgovarajući „Jedemo žlicom”. Umjesto da kažete „Pospremi svoje igračke”, morate uzeti dijete za ruku, spustiti se na koljena i napraviti od toga zajedničku igru govoreći „Vrijeme je za spremanje igračaka.” Primjer u kombinaciji s malo mašte ili dobrog raspoloženja, u vidu šale ili igre, navest će dijete da radi ono što želite, primjerice pospremi igračke.

Možete se pridružiti djetetu u igrama umjesto da ih prekidate, pa ako se djeca igraju vlakovođe, predložite da vlak stane na stanici umjesto da dalje vozi dok vi pospremate i mičete stolice. Možete zamoliti vozača kamiona (svoju kćer) da odveze kamion u garažu ili reći kauboju (svojem sinu) da konja odvede u staju.

Ponavljajte, ponavljajte, ponavljajte

Sa svom je djecom, osobito s malom, frustrirajuće, ali nužno, mnogo puta sve ponoviti. Primjerice, malo dijete neće mirno sjediti dok jede ili čeka. Tako ćete možda morati ponoviti određene poruke kao što je „Ne mašemo nogama i ne lupamo njima o stolicu dok jedemo” mjesecima, dok tijelo vašeg djeteta, kao i njegov mozak, ne shvate poruku.

Pružite pozitivan primjer

Upamtite, kad god je moguće, izrazite se na pozitivan način. Recite „Da, to je lijep mali psić, hajdemo ga pomilovati” i pokažite djetetu kako se to radi. Zatim uzmite djetetovu ruku i njome ponovite pokret. Nemojte povikati „Nemoj ozlijediti malog psića.” Rečenice koje počinje s „Nemoj” iskazuju

nezadovoljstvo od trenutka kada ih izgovorite. Mozak djeteta, međutim, ne procesuirá nužno baš svaku riječ, pa tako u ovom slučaju, vaša poruka može biti shvaćena kao „...ozlijediti... psića” – upravo suprotno od onoga što se željeli reći.

Sve do školske dobi dijete nije spremno odgovoriti na upute izražene samo riječima bez pratnje primjera. Neka vam pokreti budu dramatični, naglašeni i pretjerani. Umjesto da kažete „Nemoj zalupiti vratima kad ulaziš!” kada čujete svog sina da dolazi, krenite do vrata, poželite mu dobrodošlicu i zatim recite „Vrata zatvaramo tiho” dok njegovu ruku vrlo nježno vodite kroz pokret zatvaranja vrata. Potom ponovite pokret s kvakom u djetetovoj ruci tiho zatvarajući vrata.

Pripazite da vaše dijete upamti upute

Od djeteta ne možete očekivati da upamti pravila ponašanja, čak i ako ste ih pokazali mnogo puta, sve dok njegovo pamćenje ne bude dovoljno zrelo. Učenje se postiže postupnim sazrijevanjem i ponavljanjem, što omogućava stvaranje navika kod djeteta.

Ne biste trebali očekivati da dijete počne

pamtiti što smije, a što ne smije prije dobi od pet godina. Kada djetetovo pamćenje dovoljno sazrije, mnogo će brže pamtiti nakon samo nekoliko ponavljanja.

Ne prekidajte

Mnoga djeca imaju poteškoća sa zadržavanjem koncentracije, a zadržavanje koncentracije teško je poticati jer se malo dijete jednostavno ne može koncentrirati poput odraslog čovjeka. Jedna od najvažnijih stvari koju možete učiniti da biste pomogli djetetu da zadrži pažnju jest da ga ne prekidate kada je izrazito udubljeno u nešto. Pričekajte sa svojom intervencijom dok dijete pažnju ne usmjeri na nešto drugo, a tada ga pohvalite.

Pružite mu pažnju

Kada vrlo malom djetetu upućujete pažnju, to trebate raditi na dramatičan i očit način. Dijete je vrlo osjetljivo na to obraćate li pažnju na njega ili ne, te će vas ili prekoriti što mu ne posvećujete punu pažnju ili će vas primiti za ruku ili odjeću kako bi vam privuklo pažnju. Dijete će osjetiti da ga se sluša ako ga pogledate i prestanete raditi ono što ste do tada

radili. To svakako morate učiniti. Ako to radite od najranije dobi, vaše će dijete znati da ima pravo glasa kao i da ga poštujete kao jedinku.

Kada zabraniti

Čak i ako djetetu pokazujete primjerom i izražavate se na pozitivan način, bit će situacija u kojima ćete morati reći „ne”. Tada će morati shvatiti da je ono što radi zabranjeno. Nakon mnogo razmišljanja, međutim, shvatila sam da postoje samo tri situacije kada je djetetu apsolutno nužno reći „ne”. U našem slučaju to je bilo:

□ Kada je dijete sebe dovodilo u opasnost; primjerice, pokušavalo dohvatiti posudu u kojoj se kuha hrana na štednjaku, osobito posudu punu vrele tekućine;

□ Kada bi dijete svojim postupcima moglo prouzročiti pravu štetu; primjerice, kada je moj sin htio isprobati svoje bojice na zidu dnevne sobe. Čak i kada kažete „ne”, to ne mora biti u obliku izravnog sukoba snaga volje. Najbolji je način odvratiti djetetovu pažnju nečim zanimljivim. Ili, ako se vaše dijete svađa oko, recimo, oblačenja kaputa prije odlaska na igru izvan kuće, jednostavno

uzmite kaput i obucite mu ga, ističući da se jedino pod tim uvjetom smije igrati vani.

Uvijek je dobro na trenutak zastati prije nego što odlučite reći „ne” da biste bili sigurni kako točno znate koje su djetetove namjere te da je vaš odgovor ispravan. Važno je održavati disciplinu jednostavno i dosljedno da bi vaše dijete znalo što mislite, te da mislite to što kažete, kao i da će nakon riječi uslijediti očekivana reakcija.

Što se tiče discipliniranja djeteta, nemoguće je očekivati da će ono učiniti ono što je ispravno, jer nema intelektualnu moć razlučivanja što je dobro, a što ne. Osim toga, njegova je volja vrlo snažna. Morate shvatiti da dijete ne radi stvari u odnosu na vas i ne može promijeniti svoje ponašanje jer vi to želite, dakle nema smisla inzistirati na tome.

Do treće godine života volja vašeg djeteta promijenit će se iz instinkta u potrebu, zatim u želju i konačno u motiv. U dobi od otprilike dvije i pol godine pojavljuje se i element osjećaja. Tada, međutim, ne pomaže objašnjenje zašto želite da dijete nešto učini, jer ono još nije naviknuto na ideju motiva za nešto. Vaš trogodišnjak nije sposoban djelovati

s razmišljanjem. Ako od njega zatražite da shvati vlastite motive, to neće moći; zaključivanje dolazi mnogo kasnije – kod neke djece tek u adolescenciji.

ODGOJ SUSRETLJIVOG DJETETA

Mala djeca, čak i prije svoje druge godine, pokazuju prijateljsko, velikodušno i ljubazno ponašanje osobito prema majci, ali i prema drugim ljudima. Istina je također da neka djeca pokazuju više ljubaznosti i altruizma od druge. Svi bismo željeli da se naša djeca ponašaju tako, pa evo nekoliko savjeta kako možete stvoriti obiteljsku atmosferu koja potiče dijete na takvo ponašanje.

Stvaranje tople obiteljske atmosfere

Roditelji koji vjeruju u ljubav, pažnju i podršku svojoj djeci imaju djecu koja su ljubazna, suosjećajna i obzirna prema drugim ljudima. To vjerojatno odražava sigurnu vezu djeteta s roditeljem i utjecaj roditeljeva dobrog raspoloženja. Nesumnjivo odražava i činjenicu da dijete oblikuje svoje ponašanje prema vašem. Vjerojatnije je da će vaše dijete pomoći nekome ako je dobro raspoloženo pa ga vrijedi poticati na takvo raspoloženje.

Iznesite pravila i objasnite ih

Jedan od razloga zbog kojih je odgoj bez discipline štetan leži u činjenici da djeca bolje napreduju i razvijaju se uz lagano autoritativan roditeljski stav. Djeca vole imati jasne upute o pravilima i mjerilima. Takvo ponašanje potiče samopouzdanje i prihvaćanje.

Roditelji koji objasne djetetu posljedice nekog čina („Ako udariš Ivana, to će ga boljeti!”) i koji, osim toga, jasno, razumljivo i osjećajno objasne pravila („Ne smiješ udarati ljude!”) podižu djecu koja će vjerojatnije reagirati na druge sa simpatijom i obzirnošću. Mnoga istraživanja pokazuju da isticanje razloga za velikodušnost ili obzirnost, osobito ako se razlog usmjeri na osjećaje drugih ljudi, pomaže djetetu da se ponaša ljubazno i obzirno.

Svi roditelji provode mnogo vremena govoreći djeci što ne smiju raditi, no vrlo je važno naglasiti zašto su takvi postupci nepoželjni – osobito vezano uz efekt koji će imati na druge. Također, važno je imati pozitivna pravila koja djetetu možete ponavljati mnogo puta, primjerice: „Uvijek je dobro biti obziran prema drugim ljudima.”

Korisni zadaci

Ako dopustite djeci da rade zaista korisne stvari oko kuće ili u školi, primjerice kuhaju, brinu se o kućnom ljubimcu, izrađuju igračke za poklon drugoj djeci ili podučavaju mlađu braću i sestre igrama, to će kod većine djece potaknuti obzirnost. Naravno, ne rade takve stvari sva djeca spontano pa ih morate zamoliti, hrabriti, ponekad čak i prisiliti, premda prisila mora biti nježna jer će inače imati suprotan efekt.

Najbolji način da odgojite obzirnu djecu jest primjer – pokažite svojoj djeci velikodušno, pažljivo i obzirno ponašanje kakvo biste željeli da oni pokazuju. Ako između onoga što radite i onoga što govorite postoji razlika, djeca će oponašati ono što radite, jer jednostavno postavljanje pravila ili uputa nije dovoljno ako postupci ne slijede riječi.

POZITIVNO KORIŠTENJE DISCIPLINE

Disciplina nije samo ispravljanje nepoželjnog ponašanja. Ona je i pomoć djetetu da se razvije na zdrav način, mentalno, emocionalno i fizički. Kad je dijete malo, brinemo se o njegovom tijelu, osiguravamo mu dnevni ritam, a zatim ga, kako odrasta, doslovno uzimamo za ruku i pokušavamo sami biti primjer. Tek u školskoj dobi vašem djetetu pomažu priče i izgovorena riječ, bez vašeg primjera.

Nije zapravo prikladno ispravljati loše ponašanje i očekivati od djeteta da ponovi ono što vi smatrate ispravnim. Morate imati na umu da ponašanje mora biti ispravljeno u tom trenutku, no nemojte se nadati da će dijete to upamtiti do sljedećeg puta. To će vam pomoći da obuzdate svoju narav i oblikujete ispravno ponašanje nizom postupaka. Ono što želite postići jest čvrstoća ispunjena ljubavlju. Većina djece reagira na disciplinu i ritam po kojem žive. Pod ritmom mislim na jutarnju rutinu i noćnu rutinu – vrijeme užine, vrijeme ručka, vrijeme za igru, vrijeme za poslijepodnevno spavanje, vrijeme za kupanje. Djeca napreduju u rutini i urednom načinu života. Ritam u životu vrlo brzo postaje navika, i to navika u kojoj dijete zaista uživa. Svakodnevni ritam postaje prihvaćen kao norma, a to pomaže pri uklanjanju mnogih poteškoća, sukoba i svađa oko jela, kupanja i odlaska na spavanje. Većina stručnjaka koji rade s djecom smatra da je djeci potreban neki oblik strukture u vanjskom svijetu da bi zdravo rasla i uživala u osjećajnoj okolini. Okolina također potiče učenje – komentarima kao što su „Sada je vrijeme za

igru”, „Sada možeš raditi što god želiš”, „Vrijeme je za jelo”, „Vrijeme je za popodnevni odmor”, „Vrijeme je za kupanje” i slično. Svaki od tih svakodnevnih događaja moguće je iskoristiti za učenje.

Obroci

Zajednički obroci glavna su aktivnost većine obitelji i jedan od najboljih načina okupljanja i podučavanja djeteta kako da sudjeluje u grupi. Morate biti pažljivi da se obroci nikada ne bi pretvorili u bojište ili postali kaotični te da, umjesto toga, postanu vrsta rituala. Izbjegnite da članovi obitelji samo sjednu za stol, zgrabe nešto za jelo, pojedu i odjure. Važno je pripremati obroke u točno određeno vrijeme jer to pomaže stvaranju ritma u obiteljskom životu. Iako su moja djeca krenula u različite škole, a suprug i ja imali različito radno vrijeme, ipak smo osjećali da nas doručak „drži na okupu”. To je bilo vrijeme kada smo zajedno započinjali dan, a da bismo to učinili, svi smo morali ustati na vrijeme. Doručkovali smo zajedno s djecom koja su prva izlazila iz kuće. Nije prošao ni jedan dan da nismo svi zajedno doručkovali i to nam je davalo osjećaj velike snage i sigurnosti.

Vjerujem da treba inzistirati na određenom načinu ponašanja za vrijeme obroka tako da oni budu mirno zajedničko iskustvo za cijelu obitelj. Maloj je djeci posebno potrebno da jedu u tihoj, smirujućoj atmosferi bez prekida radija, televizije ili nekoga tko brblja o igri.

Ako dijete postane cendravo ili se razbjesci, odmah ga odvedite, ne u njegovu spavaću sobu jer će je zamrziti, nego u sobu u kojoj ima dovoljno igračaka koje će ga zaokupiti.